

МОДЕЛЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ВИРОБНИЧОГО КЛАСТЕРА

MODELING OF THE PEDAGOGICAL SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE FIELD OF SERVICES IN THE EDUCATION AND PRODUCTION CLUSTER

У статті зроблено наголос на необхідності розроблення моделі педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера на основі особистісно-розвивальної та компетентнісної парадигм освіти. На основі узагальнення наукових досліджень та експертних оцінок учасників Запорізького регіонального освітньо-виробничого кластера інноваційних швейних технологій встановлено, що педагогічна система містить сукупність взаємопов'язаних складників: цілі, зміст, методи, форми, технології, засоби, результат. Схарактеризовано компоненти та зміст педагогічної системи. Доведено, що представлена педагогічна система дозволяє розглядати професійну підготовку як цілісний процес, що сприяє підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх фахівців сфери послуг.

Ключові слова: педагогічна система, майбутні фахівці сфери послуг, освітньо-виробничий кластер, модель.

В статье акцентировано внимание на необходимость разработки модели педагогической системы профессиональной подготовки будущих специалистов сферы услуг в условиях образовательно-производственного кластера на основе личностно-развивающей и компетентностной парадигм образования. На основе обобщения научных исследований и экспертных оценок участников Запорожского регионального образовательно-производственного кластера инновационных швейных технологий установлено, что педагогическая система содержит совокупность взаимосвязанных

составляющих: цели, содержание, методы, формы, технологии, средства, результат. Охарактеризованы компоненты педагогической системы и их содержание. Доказано, что представленная педагогическая система позволяет рассматривать профессиональную подготовку как целостный процесс, способствует повышению уровня профессиональной компетентности будущих специалистов сферы услуг.

Ключевые слова: педагогическая система, будущие специалисты сферы услуг, образовательно-производственный кластер, модель.

The article emphasizes the necessity of developing a model of the pedagogical system of professional training of future specialists in the field of services in the education and production cluster based on the personal development and competence paradigms of education. On the basis of generalization of scientific researches and expert evaluations of participants of Zaporizhia regional educational and production cluster of innovative sewing technologies, it was established that the pedagogical system contains a set of equal inter-related components: goals, content, methods, forms, technologies, means, result. The components of the pedagogical system and their content are described. It was proved that the described pedagogical system allows to consider professional training as a holistic process, which helps to increase the level of professional competence of future specialists in the field of services.

Key words: pedagogical system, future specialists in the field of services, education and production cluster, model.

УДК 377:338.47

Короткова Л.І.,
канд. пед. наук, директор
ДНЗ «Запорізьке вище професійне
училище моди і стилю»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Аналіз сучасних тенденцій у галузі професійної (професійно-технічної) освіти вказує на суперечність між вимогами постіндустріального суспільства до якості підготовки фахівців сфери послуг, здатних свідомо й ефективно виконувати свої професійні обов'язки, та консервативністю традиційної педагогічної системи професійної підготовки, домінуванням репродуктивних методів навчання й відсутністю науково-методичного інструментарію інноваційного характеру.

Стрімкий розвиток сфери послуг, поява нових видів продукції та послуг, створення й ефективного функціонування галузевих освітньо-виробничих кластерів вимагає активного впровадження в освітній процес особистісно-розвивальної та компетентнісної парадигм освіти, що зумовлює відповідний відбір змісту, методів, форм та технологій

професійної підготовки висококваліфікованих робітників. Тому постає необхідність розроблення й обґрунтування моделі педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед робіт, у яких предметом дослідження є педагогічна система, можна виділити роботи В. Беспалько, І. Васильєва, Л. Вікторової, В. Володько, А. Ковальова, Н. Кузьміної, А. Новикова, Л. Сирина. Вітчизняними науковцями (С. Архангельський, Ю. Бабанський, Т. Ільїна, І. Підласий та ін.) як компонентів педагогічної системи розглядалися навчальний процес, засоби, методи та організаційні форми навчання. Нами враховано дидактичні принципи й методологічні підходи до структурування, на яких наголошено в наукових працях С. Гончаренко, В. Загвязинського, Н. Котелянець, А. Пишкало.

Незважаючи на велику кількість досліджень у галузі професійної освіти, актуальним залишається пошук ефективних шляхів формування педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг, здатних виконувати складні виробничі завдання на високому професійному рівні.

Метою статті є аналіз доцільності розроблення педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера, визначення її сутності та основних складників.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна система професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг має на меті цілеспрямований, системний, науково обґрунтований, оптимальний розвиток компонентів професійної компетентності досліджуваної категорії робітників для підвищення результативності діяльності, покращення рівня обслуговування споживачів щодо досягнення фінансових результатів діяльності підприємства.

Для виявлення структурних складників педагогічної системи здійснено багатоаспектний аналіз визначених у науковій літературі понять «структура», «система», «педагогічна система», характерних ознак та властивостей. Згідно з теорією професора Н. Кузьміної, модель багатокомпонентної педагогічної системи складається з п'яти структурних і функціональних компонентів: діяльність учителя й учнів, цілі, зміст освіти, способи

взаємозв'язку [2, с. 34]. Із часом компонентний склад педагогічної системи залежно від професійних функцій та особливостей підготовки доповнювався. Ураховуючи результати проведеного аналізу становлення й розвитку поняття «педагогічна система» в історії педагогічної науки, анкетування учасників Запорізького регіонального освітньо-виробничого кластера інноваційних швейних технологій щодо визначення її складників, педагогічна система професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг розглядається як сукупність структурних та функціональних компонентів, що взаємодіють між собою на засадах цілеспрямованості, об'єктивності, доступності, відкритості, результативності. Педагогічна система вміщує такі взаємопов'язані елементи, як *цільовий* (охоплює цілі й основні завдання професійної підготовки, узгоджені з освітньо-кваліфікаційною характеристикою випускника за відповідними рівнями кваліфікації), *змістовий* (відповідає змісту навчальних предметів загальнопрофесійної, професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки), *організаційний* (передбачає виявлення і створення сприятливих педагогічних умов, добір організаційних форм для забезпечення високоякісної професійної підготовки), *процесуальний* (складається із взаємопов'язаних й взаємозумовлених методів і засобів навчання); *результативно-оцінювальний* (передбачає проведення контролю, аналізу та коригування освітнього процесу) (рис. 1).

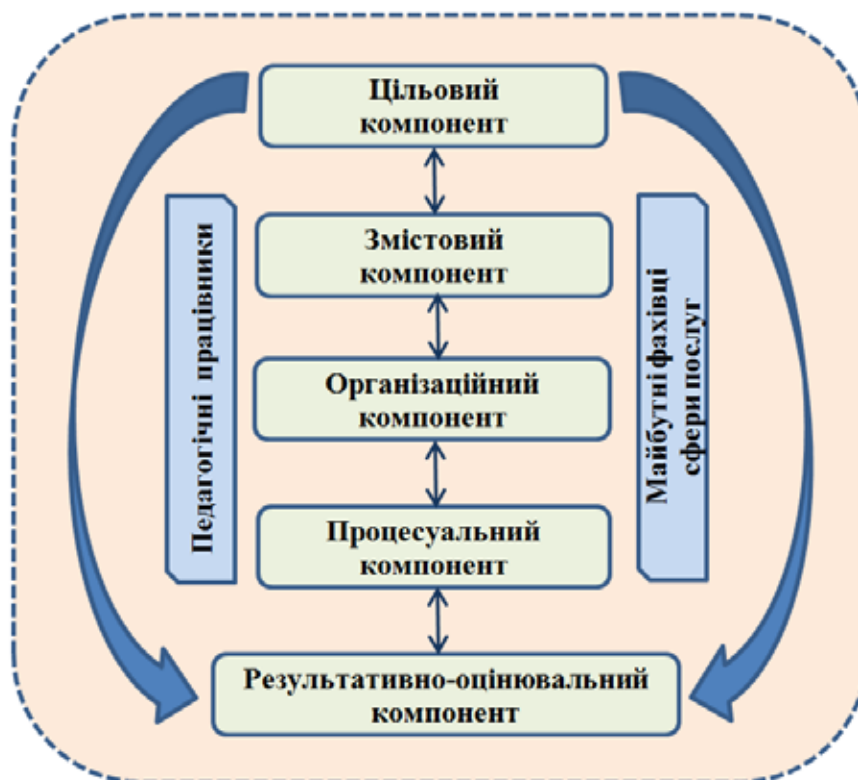

Рис. 1. Модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера

Урахування положень системного підходу дозволило виявити зовнішні, внутрішні, прямі і зворотні зв'язки між структурними складниками педагогічної системи, що забезпечують її цілісність і сталість. Слід зазначити, що всі елементи системи зорієнтовані на досягнення визначених цілей, зокрема стратегічної (загальної), тактичних й операційних.

Досягнення визначених цілей здійснюється засобами впровадження в освітній процес інтегративного навчально-методичного забезпечення, що охоплює освітній стандарт на модульно-компетентнісній основі, контрольні тести, форми державної кваліфікаційної атестації, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів, інструкції, перелік практичних завдань, теми методичних розробок, навчальні посібники щодо вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера регіону, навчально-методичні рекомендації щодо впровадження моделі професійної підготовки майбутніх фахівців, критерії зовнішнього оцінювання якості професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг соціальними партнерами-учасниками освітньо-виробничого кластера, інноваційні технології, положення про освітньо-виробничий кластер регіону, положення про Центр розвитку професійної компетентності, Навчально-практичний центр інноваційних швейних технологій та плани роботи.

Вагоме значення у педагогічній системі має зміст професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг, його відбір, розподіл, логічне структурування. Відбір змісту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг, зокрема кравців, здійснено з урахуванням вимог учасників освітньо-виробничого кластера, характерних рис легкої промисловості (розглядається як основа змістового наповнення професії) і компетентностей фахівця, необхідних для успішної професійної діяльності в умовах сучасного виробництва.

Ефективність названого педагогічного процесу забезпечується його відповідністю до принципів *науковості* (навчальний матеріал науково обґрунтований, містить базові технічні поняття та визначення, доказово підкріплені фундаментальними теоріями точних наук, філософськими концептуальними положеннями; у ньому висвітлено тенденції вдосконалення технологічних процесів), *системності* (дотримання логічних, змістовних зв'язків між складниками професійної підготовки), *наступності та неперервності* (поступове вивчення теоретичних основ професії і неперервне формування та вдосконалення професійних умінь і навичок відповідно до кожного кваліфікаційного рівня), *оптимальності* (найбільш прийнятна й доцільна структуризація всіх змістових компонентів), *стандартизації* (дотримання чинних галузевих стандартів, технологічних норм,

правил, режимів роботи), *інтегративності* (сполучення споріднених професійних знань та вмінь), *стабільності* (врахування попереднього досвіду, традицій), *динамічності* (врахування сучасних тенденцій виробництва, процесів механізації й автоматизації), *індивідуалізації та диференціації* (врахування особистісних якостей майбутніх фахівців), *модульності* (формування професійних знань, умінь і навичок із кожного виду робіт у вигляді окремих оптимально структурованих навчальних модулів).

Структурування змісту професійної підготовки реалізується за принципом сходження від абстрактного (часткового, фрагментарного, відносно одностороннього) до конкретного (більш повного, всебічного, синтезу різноманітного), що дозволяє розглядати його цілісно, виявляти внутрішні і зовнішні зв'язки між компонентами шляхом логічної дедукції. Розподіл змісту професійної підготовки, послідовність його викладення, передбачувальна тривалість засвоєння навчальних предметів визначена освітнім стандартом, розробленим на основі модульно-компетентнісного підходу. Необхідно підкреслити, що зміст професійної підготовки спрямовано не тільки на формування професійних компетентностей, удосконалення вмінь та навичок у майбутніх фахівців, а також на особистісний розвиток робітника, становлення його поглядів, усвідомлення громадянської відповідальності, гуманістичних норм моралі, етики спілкування.

Високоякісну професійну підготовку майбутніх фахівців сфери послуг забезпечують дієві педагогічні умови (формування позитивної мотивації до оволодіння сучасними виробничими технологіями в Центрі розвитку професійної компетентності, оновлення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг на основі компетентнісного підходу, застосування інноваційних педагогічних технологій, упровадження інтегративного навчально-методичного забезпечення), а також організаційні форми навчання, класифіковані В. Д'яченком як загальні і конкретні (спеціальні) [1, с. 113]. Із загальних форм навчання, зокрема таких, що не залежать від дидактичних завдань і визначаються суто структурою спілкування учасників освітнього процесу, використовуються традиційні, зокрема фронтальна, індивідуальна, парна, групова, колективна.

Конкретні (спеціальні) форми навчання використовуються нами залежно від поставленої мети і завдань: уроки як основна форма навчання, лабораторні практикуми, консультації, круглі столи, тренінги, майстер-класи, самостійна робота тощо.

Відбір методів навчання здійснено з урахуванням рекомендацій М. Фіцули щодо відповідності до мети, завдань, змісту професійної підготовки навчальним можливостям учнів (віковим, фізичним, психічним), рівня підготовки (освіченості,

навченості, вихованості і розвитку), особливостей складу навчальної групи, умов і часу навчання [3, с. 129]. Отже, в освітньому процесі застосовуються репродуктивні (інформаційно-рецептивні, власне репродуктивні) і продуктивні (проблемного викладання, евристичні, дослідницькі) методи навчання. Значна увага приділяється аналізу нестандартних завдань (розв'язання проблемних ситуацій, розбір інцидентів, конфліктів тощо), активним методам, зокрема кейс-методу, методу проєктів, інсценування, імітації, діловим іграм. Проводиться робота в малих групах.

Обрані засоби професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг угруповано відповідно до визначення у педагогічній літературі А. Хуторським, зокрема як «матеріальні й ідеальні носії інформації» [4, с. 434]. Із матеріальних засобів активно використовуються друковані (картки-завдання, тести, технологічні диктанти, таблиці, термінологічний словник), технічні засоби навчання, електронні навчальні ресурси, освітні веб-сторінки в мережі Інтернет, ідеальні засоби представлені опорними схемами, умовними позначеннями, кресленнями.

Значна увага приділяється впровадженню та використанню системи електронного навчання Moodle – модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища, використання якого дозволяє організувати виробниче навчання за дистанційною формою на основі модульно-компетентнісного підходу, забезпечувати оперативний контроль виконання поставлених завдань. В умовах освітньо-виробничого кластера широко використовуються можливості системи автоматизованого проєктування САПР (базовий комплект CAD ASSYST; модуль LAY. ASSYST), що сприяє формуванню в учнів базових знань щодо сучасних технологій комп'ютерного моделювання. Користування Google-сервісами, зокрема оформлення тестів за допомогою Google Form, уможлиблює автоматичне оброблення, забезпечує збереження інформації в електронному вигляді, дозволяє

налагодити швидкий зворотний зв'язок із респондентами.

Результативно-оцінювальний компонент педагогічної системи містить очікувані результати професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг та діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості компетентностей. Критерії оцінювання розроблено з урахуванням змісту освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника, навчальних модулів та професійних профільних компетентностей, а також вимог до результатів навчання. Для уточнення, закріплення, узагальнення, систематизації навчального матеріалу (поточний, тематичний, проміжний і вихідний контроль компетентностей учнів) розроблено контрольні тести, опитувальні листки, картки-завдання, технологічні диктанти, комплект контрольних запитань для державної кваліфікаційної атестації. Оцінювання проводиться за результатами контрольних зрізів, навчально-виробничих завдань, участі учнів у проєктах, позаурочних заходах (конкурсах, олімпіадах, виставках тощо).

Отже, сформована модель педагогічної системи є цілеспрямованою, цілісною, оптимальною, доцільною й вмотивованою, а її використання дозволяє розглядати професійну підготовку майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера як цілісний процес, що характеризується етапністю та циклічністю і має чітко визначені цілі, завдання й очікувані результати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дьяченко В.К. Коллективный способ обучения. Дидактика в диалогах. *Народное образование*. 2008. № 4. С. 112–122.
2. Кузьмина Н.В. Методы системного педагогического исследования: учебное пособие. Ленинград: ЛГУ, 1980. 123 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 352 с.
4. Хуторской А.В. Современная дидактика: учеб. для вузов. Санкт-Петербург: Питер. 2001. 544 с.